

**A MAGYAR ÉLELMISZERIPARI VÁLLALKOZÁSOK PÉNZÜGYI
HELYZETÉNEK FENNTARTHATÓSÁGI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA
2017 ÉS 2021 KÖZÖTT**

HEGYI JUDIT – TROJÁN SZABOLCS – KACZ KÁROLY – MIKLÓSNÉ VARGA
ANITA – SZALKA ÉVA
Széchenyi István Egyetem
Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar

ÖSSZEFOGLALÁS

Tanulmányunkban a magyar élelmiszeripar ágazati mintájának gazdasági és pénzügyi teljesítményét vizsgáltuk 2017 és 2021 között, különös tekintettel a fenntartható fejlődési ütemre.

A magyar élelmiszer-feldolgozó vállalkozások száma a vizsgált időszakban fokozatosan csökkent, a vállalkozás méret- és forma, valamint a foglalkoztatotti szerkezet alapján, illetve a szakágazatokon belül is koncentrációs folyamatok tapasztalhatók. Az árbevétel és a ráfordítások folyó áron lineáris növekedést mutatnak, a különböző eredménykategóriákban is emelkedést látunk. A vagyoni szerkezet stabil, a jövedelmezőség javul. Az ágazatban a vállalatok száma és a foglalkoztatás az elmúlt években folyamatosan csökkent, ugyanakkor a hatékonyság növekszik, a teljes ágazati árbevétel megközelíti az 5 ezer milliárd HUF-ot. Az élelmiszeripar nyereségének növekedése figyelemre méltó összes nemzetgazdasági ág tekintetében is. A gazdasági környezet változásából adódó negatív hatásokhoz az ágazat jól alkalmazkodik.

A vizsgálatok eredményei segítik a vállalati vezetők tervezési munkáját, a növekedési ráták, különösen a fenntartható növekedési ráta alakulásának figyelembevételével.

Kulcsszavak: élelmiszeripari vállalkozások, mérleg, eredménykimutatás, pénzügyi mutatók, ágazati versenyképesség, fenntartható növekedés.

JEL kód: C10, G30, Q13, Q14, M21

BEVEZETÉS

Napjainkban a fenntartható fejlődésre való törekvés meghatározó tényezővé vált a nemzetek stratégiai fontosságú iparágainak meghatározásakor. Az élelmiszer-gazdaság szerepe - amely magába foglalja a mezőgazdaságot és az erre épülő élelmiszeripart – a globális stratégiai jelentősége, a népesség és az élelmiszerigény ugrásszerű növekedése, valamint az élelmiszer jellegből eredő területi, ökológiai korlátok együttes hatása miatt mára vitathatatlan. (*Bene et al.*, 2016.) Az élelmiszeripar Magyarországon is kiemelt jelentőségű iparág, a 2000-es évek elejétől ugyanakkor az ágazatot a tőke kivonás, az eladósodás, a piacvesztés, a vállalati elaprózódás és a jövedelmezőség csökkenésének folyamata kísérte. Az élelmiszeripart tehát eleve is negatív trendek jellemezték, és a szektor versenyképessége az Európai Unióhoz való csatlakozás óta még tovább romlott. Az utóbbi időszakban további súlyos hatásoknak (világjárvány, gazdasági és inflációs bizonytalanság) volt kitéve az élelmiszergazdaság egésze, így ez a szektor is.

A mezőgazdaság és a hozzá kapcsolható élelmiszeripar nemzetgazdasági jelentősége számos szempont alapján határozható meg. A hazai termelés és a világpiaci lehetőségek megfelelő kombinációjával az élelmiszer-gazdaság stabil és stratégiai jelentőséggel bíró ágazat egy ország számára. A kiskereskedelem részére megfelelő minőségű és mennyiségű élelmiszer biztosítása nemzetgazdasági jelentőséggel bír, ennek megléte a jóléti társadalom egyik alap fokmérője. Az élelmiszergazdaság jelentősége az élelmiszerbiztonság és az emberek egészségének megőrzése miatt is fontos ügy. A hazai gyártású élelmiszerek igazodnak leginkább a nemzeti igényekhez és ezen élelmiszerek előállításának kisebb a környezeti terhelése, mint az importból származó áruké. Makrogazdasági szempontból az élelmiszergazdaság hozzájárul az országok GDP-jéhez, a termékek exportjának növelése révén az országok külkereskedelmét is erősíti. Az élelmiszer-gazdaságban munkát vállalók száma is jelentős, hiszen a mezőgazdaságban, az élelmiszer-feldolgozásban dolgozók együttesen jelentős létszámot adnak (*Tóth-Garay*, 2012).

Tanulmányunkban azt elemeztük, hogy az élelmiszeripari ágazatban, a kettős könyvvitelt vezető társas vállalkozások főbb pénzügyi adatai milyen módon reagáltak az utóbbi évek gazdasági környezetének változásaira. A vizsgálat célja a szektorban tevékenykedő vállalkozások nemzetgazdasági szerepének, vagyonának, eredményeinek,

főbb pénzügyi mutatóinak bemutatása, a fenntarthatósági elvek beépítésének lehetősége, illetve azok mozgatórugóinak vizsgálata az öt pénzügyi év vonatkozásában.

A magyar élelmiszeripar általános tendenciái, történetisége

Az 1980-as évek végén, 1990-es évek elején bekövetkezett gazdasági és társadalmi változások alapjaiban rázták meg az élelmiszeripart, amely folyamatosan veszített a jelentőségéből, kibocsátása a nemzetgazdaság egészéhez viszonyítva 1992-ben még 12,5% volt, ez 2003-ra kevesebb, mint 9%-ra esett vissza. Szintén ezen időszak jellemzője volt a működő élelmiszeripari vállalkozások aprózódása, míg a létszám folyamatosan csökkent, addig a gazdaságok száma ezzel párhuzamosan egyenesen nőtt. Ennek oka a „szocialista nagyvállalatok” megszűnése, átalakulása, az újonnan létrejövő vállalatok piaci viszonyokhoz történő alkalmazkodása, a mérrehatékonyág szem előtt tartása volt (*Felkai-Kuti*, 2022). Magyarország EU-csatlakozása az utóbbi időszak legjelentősebb s minden bizonnyal évtizedekre kiható jelentőségű esemény volt az ország számára (*Nagy*, 2011). A mezőgazdaság a csatlakozást követő évtizedben stabilizálta működését, azonban az élelmiszeripart évek óta jellemző negatív trendek a csatlakozás hatására sem javultak, sőt a szektor versenyképessége az uniós tagság óta még inkább romlott. *Bene* (2016) szerint komoly piaci hátrányt jelentett, hogy a mezőgazdaság exportra alkalmas többletermelése alacsony feldolgozási szinten került a világpiacra. A szerző és munkatársai a magyar élelmiszer-gazdaság versenyképességének javítására a mezőgazdaság és az élelmiszeripar vertikális integrációját javasolják (*Bene et al.*, 2016). További problémát jelent, hogy a gazdaság történelmi fejlődésének eredményeként a primer szektor helyett előbb az ipar, később pedig a szolgáltató szektor veszi át a nemzetgazdaság legjelentősebb szektorának szerepét (*Fenyves et al.*, 2019). A 2008/2009-es gazdasági válság a magyar mezőgazdaságban és élelmiszeriparban már az uniós csatlakozáskor is jelentős visszaesést tovább fokozta, ezzel pedig többek között a V4-országok közötti korábbi meghatározó szerepe is csökkent (*Baráth et al.*, 2010 in *Fenyves*). *Slawomir és munkatársai* (2020) a lengyel élelmiszeripari nagyvállalatokat 2005 és 2018 között vizsgálva megállapította, hogy az inflációs ráta emelkedése negatívan hatott a vállalkozások pénzügyi hatékonyságára, míg a GDP, a fogyasztás és a felhalmozás növekedése pozitív hatású volt.

A magyar élelmiszer-feldolgozóipar nemzetgazdasági és stratégiai jelentősége, aktuális helyzete

Az élelmiszeripar a csökkenő szerepvállalása ellenére is kulcsfontosságú a nemzetgazdaság számára, hiszen a mezőgazdasági alapanyagokból, nyersanyagokból – piacot biztosítva az alapanyag termelőknek – a feldolgozás során magasabb hozzáadott értékű termékeket állít elő. Mindez a belső piac, a hazai fogyasztók kiszolgálása mellett lehetőséget nyújt az exportpiacokon való megjelenésre is (Kiss, 2022). A kiskereskedelem számára megfelelő minőségű és mennyiségű élelmiszer biztosítása nemzetgazdasági jelentőséggel bír, ennek megléte a jóléti társadalom egyik alap fokmérője. Az élelmiszergazdaság jelentősége az élelmiszerbiztonság és az emberek egészségének megőrzése miatt is fontos ügy. A hazai gyártású élelmiszerek igazodnak leginkább a nemzeti igényekhez és ezen élelmiszerek előállításának kisebb a környezeti terhelése, mint az importból származó áruknak. *Mezei és Gombkötő* (2022) a járvány pozitív hozadékaként fogalmazták meg, hogy - vizsgálataik szerint - nőtt a hazai fogyasztók körében a Magyarországon termelt termékek iránti kereslet.

Makrogazdasági szempontból az élelmiszergazdaság hozzájárul az országok GDP-jéhez, a termékek exportjának növelése révén az országok külkereskedelmét is erősíti. Az élelmiszergazdaságban munkát vállalók száma is jelentős, a mezőgazdaságban és az élelmiszer-feldolgozásban dolgozók együttesen jelentős létszámot adnak.

A mezőgazdaság és az élelmiszeripar változó mértékben járul hozzá a magyar GDP volumenének változásához. A mezőgazdaság és élelmiszeripar aránya a GDP-ben az ipari, valamint a szolgáltató szektor előretörésével fokozatosan csökkent. Megkérdőjelezhető, hogy húzóágazatnak, stratégiai ágazatnak tekintjük a gazdaságban elfoglalt relatív pozíciója alapján. A megítélése tehát kettős. Makrogazdasági jelentősége csökken, viszont az alapvető szükségletek kielégítése érdekében létfontosságú. Vidéken a foglalkoztatásban betöltött szerepe jelentős. Hazánk mezőgazdasági lehetőségei mellett az ágazatban nagy exportpotenciál is rejlik (*Tóth-Garay*, 2012).

2021-ben a magyar GDP 7,1%-os növekedéséhez a szolgáltatások 3,6, az ipar 1,9, az építőipar 0,7 százalékponttal járult hozzá. Ugyanakkor a mezőgazdaság 0,1 százalékponttal mérsékelte - hasonlóan az előző 5 évhez - a GDP volumennövekedését (KSH, 2021).

A magyar agrárgazdasági ágazatok kibocsátását vizsgálva (AKI, 2022 adatai alapján) megállapítható, hogy a nemzetgazdasági összes kibocsátásához viszonyítva a

mezőgazdaság és halászat együttesen 2017-ben 3,9%-ot adott, ami 2021-re 4,3%-ra növekedett a teljes kibocsátáshoz képest. Az élelmiszeripar (ital és dohánytermékek gyártásával kiegészítve) 2017-ben további 4,4%-ot biztosított, mely 2021-re 4,9%-ra növekedett. Összességében az élelmiszergazdaság 2021-ben 9,2%-ot jelentett a magyar összes kibocsátásából.

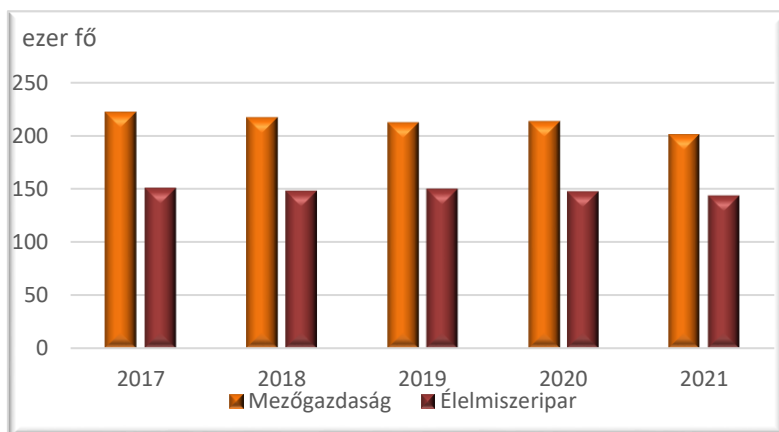
Bruttó hozzáadott érték tekintetében (2017-ben) a mezőgazdaság és a halászat együttesen 4,4%-ot tett ki, ami 4,6%-ra növekedett 2021-re. Az élelmiszeripar (ital és dohánytermékek gyártásával kiegészítve) 2,1%-os értéke (2017) 2021-re 2,2%-ra növekedett. Összesítve, 2021-ben 6,8%-ot értek el a teljes bruttó hozzáadott értékből. A 2017-től folyamatosan javuló adatokból látható, hogy a magyar élelmiszergazdaság működése és versenyképessége kezd helyreállni.

Az élelmiszeripar legfőbb beszállítója a mezőgazdaság, amelyből a növénytermesztés kibocsátása adja legnagyobb részesedést. 2021-ben a növénytermesztés és kertészet 61,2%-ot, az állattenyésztés 32,2%-ot, míg az egyéb mezőgazdasági szolgáltatások és másodlagos tevékenységek 6,6%-ot tettek ki a teljes termelésből. Az adatok jól szemléltetik, hogy - hasonlóan a kelet-közép-európai trendekkel - a növénytermesztés térnyerése növekszik az állattenyésztéssel és állatiermék-előállításával szemben. A támogatási rendszer és a nemzetközi viszonyok alapján ez a trend nem is fog várhatóan változni a következő években.

A növénytermesztés alapját jó minőségű és az ország területéhez viszonyítva (Magyarország területet 93 000 km²) nagy kiterjedésű mezőgazdasági terület adja (ez 2021-ben 5 049 ezer ha, 54,3% volt). A legjelentősebb művelési ág a szántó, mely 4 145 ezer ha-t tett ki, ahol legnagyobb területen kukoricát (1 043 ezer ha) és búzát (891 ezer ha) termeltek 2021-ben a magyar gazdaságok. Állatállomány tekintetében szarvasmarhából 2021. december 1-én 902 ezer, sertésből 2 726 ezer, juhból 887 ezer, míg tyúkból 32 114 egyedet tartottak nyilván.

Magyarországon az élelmiszeripar egy rendkívül népes és heterogén ágazat, több mint 4 ezer vállalkozás 33 szakágazatba sorolva folytat termelést. Jellemző a területre a már az 1800-as években megismert duális szerkezet, vagyis egyszerre vannak jelen a mikro- és kisvállalatok, melyeknek a helyi ellátásban, a piaci rések betöltésében van szerepe, illetve a közepes- és nagyvállalatok, amelyek képesek homogén és nagy mennyiségű árualapot előállítani, ezáltal a kiskereskedelmi láncok polcain és az exportban is megjelenni (Felkai-Kuti, 2022).

A magyar élelmiszeripar a feldolgozóipari ágazatok között az egyik legnagyobb foglalkoztató, bár a foglalkoztatottak létszáma évről-évre csökken az *1.ábra* adatai szerint. A foglalkoztatotti létszám visszaesése nem meglepő, ez összefügg az ágazat bevételének reálértéken történt visszaesésével és a modernizációval, valamint az alacsony keresetekkel magyarázható (*Agrárminisztérium, 2020*). A keresetek nagysága elmarad a nemzetgazdaság egészétől. A bruttó és nettó keresetek egyaránt mintegy 20-30%-kal alacsonyabbak az országos átlagnál, ez az arány egyes szakágazatok esetén még nagyobb lehet. Ugyanakkor a magyar gazdaságra jellemző foglalkoztatási adatok, valamint az egyes területeken megjelenő munkaerőhiány következtében a szakágazati keresetek felzárkózása nagyobb ütemben történik, mint korábban, de még elmarad az országos átlagtól.

Forrás: KSH, 2021

1.ábra A magyar mezőgazdaságban és élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma

Figure 1: Number of people employed in Hungarian agriculture and food industry

2021-ben az élelmiszer-, ital- és dohányáru-főcsoport 7,1%-kal részesedett Magyarország termék exportjából és 5,2%-kal a behozatalából. Az arányok az elmúlt évtizedben lényegében nem változtak. A kivitel 3064,8 milliárd HUF, a behozatal összesen 2188,9 milliárd forint volt, így a termékcsoport egyenlege 875,9 milliárd HUF aktívumot tett ki. A kivitel és a behozatal szerkezete időben viszonylag stabil. A legnagyobb értékben gabonaféléket, húst és húskészítményeket, takarmányt, zöldség- és

gyümölcsféléket, valamint olajos magvakat exportálunk. Behozatali oldalon főként állati takarmány, melléktermék, cukrászati termék és hús, vágási melléktermék tételek szerepeltek (AKI, 2022 adatai alapján).

Támogatások és források az élelmiszeriparban

Az élelmiszeripar támogatása sokrétű: a 2014-2020 közötti időszakra jellemző, hogy operatív programokból és magyar finanszírozásból is származott forrás az ágazat számára (1. táblázat). A vállalkozások méretüktől (pl. nagyvállalatok számára korlátozott uniós források) és az előállított termékük jellegétől függően eltérő lehetőségekkel rendelkeztek (Felkai – Kuti, 2022).

1. táblázat: Támogatási források az élelmiszeriparban (2014-2020)

Table 1: Resources of support in the food industry (2014-2020)

Támogatások magyar forrásból	Operatív programok (EU) támogatásai
A Nagyvállalati Beruházási Támogatás (NBT) program a tőkehiányos magyar nagyvállalatok, illetve a tervezett beruházásokkal a nagyvállalati méretkategóriát elérő KKV-k beruházásainak támogatására jött létre.	A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programból több jogcímen is pályázhattak élelmiszeripari vállalatok, például technológiai innovációra, foglalkoztatás ösztönzésre, hatékonyságnövelésre, magasabb hozzáadott értékű termékek előállítására vagy akár kapacitásbővítésre, illetve K+F tevékenység fejlesztésére.
A Beruházás Ösztönzési Célelőirányzat (BÖC) célja a magyar gazdaság versenyképességének javítását eredményező, munkahelyeket teremtő működő tőke bevonását szolgáló projektek támogatása.	A Vidékfejlesztési Programhoz az annex terméket előállító mezőgazdasági termelőnek nem minősülő mikro- és kisvállalkozások, valamint a mezőgazdasági termelők kapcsolódtak. Dedikált felhívások segítették az ágazat szereplőinek forráshoz jutását.
A koronavírus (Covid-19) járvány gazdasági hatásainak ellensúlyozása érdekében a 8 mrd HUF keretösszegű Nemzeti Élelmiszergazdasági Válságkezelő Programból 1457 élelmiszer-feldolgozó végző vállalkozás közel 6,8 mrd HUF támogatást kapott, továbbá a versenyképesség-növelő támogatási program is adott forrást az élelmiszer-ágazatnak.	Ugyan VP és GINOP forrásból származik a támogatások közel háromnegyed része, de az EU-s forrásokból csak mérsékelt támogatható nagyvállalati kör (Nagyvállalati Beruházási Támogatási Program), illetve a jellemzően közepes- és nagyvállalatokat érintő exportösztönzés támogatási értékei is relevánsak az ágazat számára.

Forrás: Felkai – Kuti, 2022 alapján saját szerkesztés

A 2014-2020-as támogatási időszakban az ágazat számára több mint 468 mrd HUF forrás megítélésére került sor magyar és EU-s forrásokból. Ez a korábbi időszakhoz képest kimagasló összeg volt, ami segítséget is tudott nyújtani az ágazat szereplőinek abban, hogy az életképes vállalkozások növekedési pályára állhassanak. Ezekből a támogatásokból jelentősebb arányban a húsipari, valamint a tejfeldolgozással, az italgyártással és a tartósítással foglalkozó vállalkozások részesültek (Kiss, 2022).

ANYAG ÉS MÓDSZER

A vizsgálatba azokat a kettős könyvvitelt vezető társas vállalkozásokat vontuk be, amelyek élelmiszereket, italokat és dohánytermékeket állítanak elő (továbbiakban élelmiszer-feldolgozó vállalkozások).

A rendelkezésünkre álló adatbázisok vizsgálata és a szakirodalom elemzése nyomán a következő kutatási kérdéseket fogalmaztuk meg:

- Milyen az ágazat jelenlegi nemzetgazdasági helyzete a vállalkozások száma, a vállalkozásméret- és a forma vonatkozásában?
- Milyen a szakágazatok szerkezete és jelentősége?
- Hogyan alakult a vizsgált években a vállalkozások eredményessége?
- Történtek-e változások a cégek vagyoni helyzetében, vagyoni szerkezetében?
- Miért fontos a növekedési ráták ismerete a vállalatok számára?

Az elemzés a Nemzeti Adó- és Vámhivatal adatbázisán alapuló, az Agrárközgazdasági Intézet által erről az ágazatról készített éves jelentéseinek adatai alapján készült. Az értékelés alapvetően a mérleg- és eredménykimutatás alapján számított viszonyszámokra (megoszlási és összehasonlító viszonyszámok), valamint analitikus trendszámításra támaszkodott. A vállalkozások tevékenységének elemzéséhez pénzügyi mutatók kerültek felhasználásra.

Az elemzés során alkalmazott pénzügyi módszertannak széles választéka van, amelyek közül mi azokat a feltáró vizsgálatokat választottuk, melyek feltárják az ok-okozati összefüggéseket, számszerű kapcsolatokat. A multikauzális analitikus pénzügyi mutatószámrendszerekben egy ún. mutatószám-piramis keletkezik, amely megkönnyíti a mutatószám felépítését és kiértékelését a számolási interdependencián keresztül. A pénzügyi kiértékelésen kívül az információszerzés összefüggéseit is jól szemlélteti a Du Pont-rendszer, a Zentral Verband der Elektronischen Industrie (ZVEI) mutatószámrendszer és a Reichmann-Lachnit (RL)-rendszer (Katits, 2010).

A DuPont modell (Davis – Davis, 2011 és Fabozzi – Markowitz, 2011) piramisformájú, matematikai összefüggéseken alapuló rendszer, amelyben a mutatószámok a ROA mint csúcsmutató tartalmát bontjuk fel. A modellt használják a tervezési és utólagos ellenőrzési eszközként is. A mutatószámrendszer előnyei közé soroljuk az egyszerűséget, az áttekinthetőséget és a gyors összeállíthatóságát. A DuPont mutatószámrendszernek egy rendkívül fontos érdeme: az általa végzett analízis lehetőséget ad arra, hogy összehasonlítsunk különböző méretű és ágazati profilban működő vállalkozásokat. Ellenben nem tartalmaz likviditásra vonatkozó mutatókat (Katits - Szalka (2020).

A két lépéses DuPont modell:

$$ROA = \frac{EAT}{Total\ Assets} = \frac{SNR}{Total\ Assets} \times \frac{EAT}{SNR}$$

↙
↘

Eszközhatékonyság   Nettó jövedelmezőség

$$ROI = \frac{EAT}{Investments} = \frac{SNR}{Investments} \times \frac{EAT}{SNR}$$

↙
↘

Befektetések hatékonysága   Nettó jövedelmezőség

A háromlépéses DuPont modell:

$$ROE = \frac{EAT}{Equity} = \frac{SNR}{Total\ Assets} \times \frac{EAT}{SNR} \times \frac{Total\ Assets}{Equity}$$

↙
↓
↘

Eszközhatékonyság   Nettó jövedelmezőség   Finanszírozási szerkezet

ahol

- EAT = Earnings after Taxes = Adózás utáni eredmény
- SNR = Sales Net Revenue = Értékesítés nettó árbevétele
- Total Assets = Összes eszköz
- Investments = Befektetések
- Equity = Saját tőke

A pénzügyi növekedést számos tényező befolyásolja, amelyeknek az optimális kombinációja révén tudja elérni egy vállalat a legnagyobb növekedést. Alapvetően belső és külső növekedésről beszélhetünk, és mindegyik típusnak megvannak a saját előnyei és hátrányai (Szalka et. al. 2017.)

Mivel a fenntarthatóság a növekedés és az érték hajtóereje, így a növekedési pályára állítás idején is vállalható és ésszerű célkitűzés lehet. Hogyan gazdálkodjunk fenntarthatóan, hogyan növekedjünk fenntarthatóan, hogyan képződik a fenntartható vállalati érték? Mindez a fenntartható vállalati pénzügyek részei (Katits, 2021). Napjainkban óriási az érdeklődés a fenntartható gazdálkodás és növekedés gyakorlatban történő megvalósítása iránt, amely elsőként, az 1987-ben megjelent ENSZ jelentés központi gondolata volt. A fenntartható gazdálkodás és növekedés a fenntarthatósági alapelvek összhangjának és komplexitásának a gyakorlatban történő valóra váltása nélkülözhetetlen (Katits et. al, 2022). Csak azok a cégek, javíthatják hosszú távú hatékonyságukat, és növelhetik a részvényesek vagyonát és a vállalati értéket, amelyek üzleti stratégiájukba és döntéshozatali folyamatukba beépítik a fenntarthatóságot (Portillo-Tarragona et al, 2018).

A fenntarthatóság előnyt jelent az alapítója számára és hozzájárul a környezet, a társadalom, de a személyes jóllét kedvezőbb irányú alakulásához. Értéknövekményt jelent és teremt. Az értékorientált vállalatvezetés és a fenntarthatóság, mint cél bevonása a *stakeholdereket* is tekintetbe véve, javítja a megtérülési várakozásokat (energia megtakarítást, környezet kímélést, stb.), s ezzel indirekt módon növeli egy cég értékét. Ugyanakkor a tudatosan fenntartható vállalkozás/vállalkozó: 1. Jogilag felelős („betartom

a törvényeket”). 2. Közgazdaságilag felelős („nyereségesen gazdálkodom”). 3. Fenntartható módon felelős. („hozzájárulok a közjóhoz”) (Katits *et. al*, 2022).

Az árbevétel generáló képesség a fenntartható cégek életképességének forrása. A vállalkozás önfinanszírozási kapacitását, az árbevételből képződött éves belső forrás jelenti. A belső növekedésre akkor képes egy vállalat, ha teljes mértékben külső források igénybevétele nélkül, önfinanszírozó módon éri el, vagyis a finanszírozási források kizárólag a profitvisszatartásból származnak.

Az értékesítési árbevétel belső növekedési rátája (IGR = Internal Growth Rate) (Chandra, 2011, Parrino – Moles – Kidwell, 2011) a vállalat külső finanszírozás nélkül, kizárólag visszatartott profitból történő maximális növekedését mutatja meg.

$$IGR = \frac{\frac{Net\ Profit}{Assets} \times \frac{Retained\ Profit}{Net\ Profit}}{1 - \frac{Net\ Profit}{Assets} \times \frac{Retained\ Profit}{Net\ Profit}} = \frac{ROA \times RPR}{1 - ROA \times RPR}$$

ahol ROA = eszközarányos megtérülési ráta (Return on Assets);

RPR = profitvisszatartási ráta (Retention Profit Rate);

NP = adózott eredmény (Net Profit); A = összes eszköz (Total Assets).

Az IGR növekedési ráta nem feltételezi a külső finanszírozási forrás igénybevételét, ezzel ellentétben a fenntartható növekedési ráta annyi külső forrásbevonást feltételez, amennyi változatlanul hagyja a jelenlegi tőkeszerkezetet. Ez tehát olyan növekedés, amely új saját tőke bevonása nélkül, a hosszú lejáratú kötelezettségek és a saját tőke arány megtartása mellett érhető el (Babcock, 1970, Higgins, 1981, Van Horne – Waczhowicz, 2008, Chandra, 2011).

Az értékesítési árbevétel fenntartható növekedési rátája (SGR = Sustainable Growth Rate) a cég tőkeáttételének változtatása és növelése nélkül lehetséges maximális növekedési üteme (Van Horne–Waczhowicz, 2008, Chandra, 2020).

$$SGR = \frac{\frac{Net\ Profit}{Equity} \times \frac{Retained\ Profit}{Net\ Profit}}{1 - \frac{Net\ Profit}{Equity} \times \frac{Retained\ Profit}{Net\ Profit}} = \frac{ROE \times RPR}{1 - ROE \times RPR}$$

ahol ROE = saját Return on Equity; NP = Net Profit; RPR = RPR = Retention Profit Rate.

Ez tehát olyan növekedés, amely új saját tőke bevonása nélkül, a hosszú lejáratú kötelezettségek és a saját tőke arány megtartása mellett érhető el (Babcock, 1970, Higgins, 1981, Van Horne – Waczhowicz, 2008, Chandra, 2011).

Amennyiben az árbevétel növekedési rátája meghaladja az IGR nagyságát, úgy a pótlólagos finanszírozási igény (AFN = Additional Financial Needed) adja meg ennek a növekedéshez szükséges többlet forrásnak a nagyságát (Katits – Szalka, 2020).

$$AFN = \frac{Assets}{NSR_0} \times \Delta NSR - NSR_1 \times \frac{Net Profit}{NSR_0} \times \frac{Retained Profit}{Net profit}$$

$\frac{Assets}{NSR_0} \times \Delta NSR$ = árbevétel növekményhez szükséges eszközigény

ΔNSR = árbevétel növekménye évről-évre

$\frac{Assets}{NSR} = \frac{\text{Összes eszköz}}{\text{Értékesítés nettó árbevétele}}$ = eszközigényességi ráta

$NSR_1 \times \frac{Net Profit}{NSR_0} \times \frac{Retained Profit}{Net profit}$ = tervezett árbevétel visszatartott profitja

NSR_1 = tervezett árbevétel; NSR_0 = tárgyévi árbevétel

$\frac{Net Profit}{NSR} = \frac{Adózott eredmény}{\text{Értékesítés nettó árbevétel}}$ = nettó profithányad

$\frac{Retained Profit}{Net profit} = \frac{Visszatartott profit}{Adózott eredmény}$ = profitvisszatartási ráta

Az önfinanszírozható növekedés (SFGR = Self-financeable Growth Rate) az operatív módon kigazdálkodott forrásokkal – külső finanszírozás és tőke kivonás nélkül – elérhető vállalati növekedés (Churchill – Mullins, 2001, Marks et. al., 2009)

Ez a vállalat-specifikus növekedési ráta alapvetően az alábbi 3 tényezőtől függ (Katits-Szalka, 2020):

- A működési cash ciklus (OCC = Operating Cash Cycles) időtartama, ami a készlettartás ideje (DIH = Days Inventory Held) és a vevői követelések behajtási ideje (DSO = Days Sales Outstanding).

- A forráslekötés időtartama OCC-ként a forgótőke finanszírozás érdekében.

- A szabadon rendelkezésre álló forrás generálása OCC-ként.

A következő lépések szükségesek az éves SFGR számításához:

$$\frac{\text{Szabadon rendelkezésre álló forrás}}{\frac{SNR}{DIH + DSO}} = SFGR_{OCC-ként} (= SFGR_{OCC})$$

$$\frac{365}{OCC} = OCC - k \text{ száma éves szinten} (= OCC_n)$$

$$(1 + SFGR_{OCC})^{OCC_n} - 1 = \text{Éves SFGR}$$

A vállalatok árbevétel növekedése amennyiben nem a visszatartott profitból történik, vagy erre ez nem nyújt kellő fedezetet, mindenképpen pótlólagos finanszírozási forrást igényel. A gyorsan növekedő vállalatok, így a startupok esetében is ez a jellemző. Nem mindegy azonban az, hogy ez a pótlólagos finanszírozás feltőkésítésből, befektetésekből vagy külső idegen forrásból származik. A külső idegen forrás kedvezőtlenül is megváltoztathatja egy cég tőkeszerkezetét, ezért egy vállalat pénzügyi fenntarthatósági alapvető szempontja ennek megfelelő szinten tartása, melyhez a nevezett SGR ismerete nélkülözhetetlen. A fenntartható növekedési ráta arra a maximális értékesítési növekedési ütemre utal, amelyet egy cég el tud érni, miközben a belsőleg előállított forrásokat használja fel, és csak annyi és olyan külső forrást vesz fel, amely elegendő a tőkeszerkezet arányának a fenntartásához. (Katits et. al., 2021)

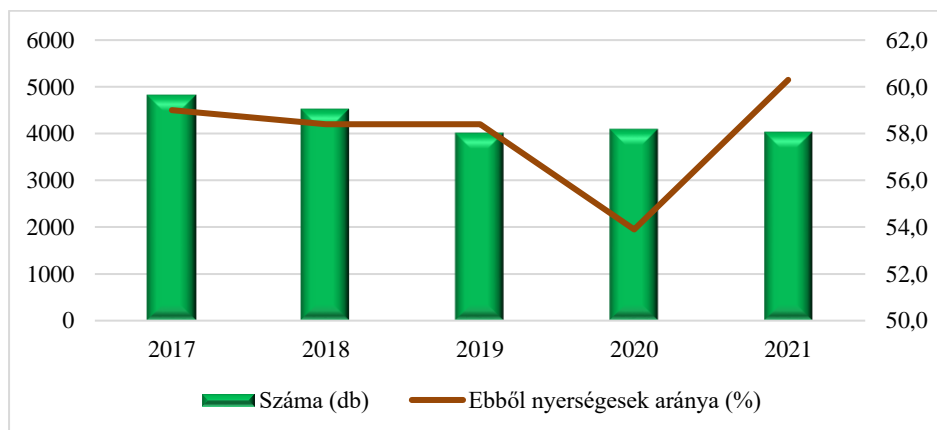
Mivel a vállalatnak fontos átfogóan gondolkodni saját növekedéséről azért, hogy az finanszírozható legyen, a pénzügyi tervezés időszakában hasznos paraméter a fenntartható növekedés rátája.

Az értékesítési kockázat (m)értékét, a növekedési perspektívák finanszírozhatóságát az IGR, az SGR és az SFGR növekedési ráták ismeretében úgy elemzi, hogy a tervezett vagy a tényleges értékesítési árbevétel változását (SaGR = Sales Growth Rate) is tekintetbe veszi. A három árbevétel növekedési ráta számításával ki lehet dolgozni a növekedés pénzügyi forgatókönyvének alapjául szolgáló eredménykimutatás tervezetét (Katits, 2017).

EREDMÉNYEK

Az élelmiszer-feldolgozó vállalatok súlya a nemzetgazdaságban, szakágazatok jelentősége

Az elemzett ágazatban a társas vállalkozások száma csökkenő tendenciát mutat a vizsgált időszakban. Nemzetgazdasági szinten arányuk azonban nem változott (2,1%), mivel a vállalkozások száma a többi ágazatban is visszaesett. A nyereséges vállalkozások arányában a 2020-as évben figyelhető meg erőteljesebb visszaesés, a 60% körüli értékek között a 53,9% a járvány hatásaként is értelmezhető (2. ábra).

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021 jelentések adatai)

2. ábra: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások száma és a nyereséges vállalkozások aránya, 2017-2021

Figure 2: Number of food processing enterprises and the proportion of profitable enterprises, 2017-2021

A gazdaságok jogi formáit tekintve a legnépszerűbb a Kft., a számuk azonban fokozatosan csökken. 2017-ben még 3910 db, ugyanakkor 2021-ben már csak 3381 cég működik ebben a formában. A második legmeghatározóbb forma a Bt., számuk azonban jelentős csökkenést mutat az öt vizsgált év alatt (508-ról 353-ra). A részvénytársasági

forma stabil gyakoriságot mutat (129 és 136 között). A 2019-es nagyarányú növekedés a szövetkezetek számában a szabályzók változásából következik.

A vállalati méretkategóriák között a legnagyobb jelentőségű a mikro-vállalkozás, ugyanakkor itt is jelentős csökkenést tapasztalunk (3605-ről 3043-ra csökken a számuk 2021-re). Emellett a kisvállalkozások számát is negatív tendenciákat mutat. Mindezeket a folyamatokat nem kíséri a közép- és nagyvállalatok számának növekedése, azok száma inkább stagnál. Az összes vállalat számadatának csökkenése arra enged következtetni, hogy a kisebb méretű cégek megszűntek.

2. táblázat: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások foglalkoztatottság, méret és forma szerinti adatai, 2017-2021

Table 2: Data by employment, size and form of food processing enterprises, 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
A foglalkoztatottak száma szerint:					
0 fő	1374	1195	992	1030	963
1 fő	743	718	654	756	767
2-9 fő között	1545	1515	1334	1345	1362
10-49 fő között	837	767	718	636	616
50-249 fő között	274	266	249	264	264
250 fő és nagyobb	56	59	64	61	60
<i>Összesen:</i>	<i>4829</i>	<i>4520</i>	<i>4011</i>	<i>4092</i>	<i>4032</i>
Gazdálkodási forma szerint:					
Kft.	3910	3691	3311	3400	3381
Rt.	135	135	129	132	136
Szövetkezet	10	8	130	134	115
Bt.	508	462	388	367	353
Nonprofit szervezet	17	23	18	23	20
Egyéb	249	201	35	36	27
<i>Összesen:</i>	<i>4829</i>	<i>4520</i>	<i>4011</i>	<i>4092</i>	<i>4032</i>
A vállalkozások nagysága szerint:					
Mikrovállalkozás:	3605	3388	2942	3087	3043
Kisvállalkozás:	840	765	718	638	613
Középvállalkozás:	279	269	252	269	270
Nagyvállalkozás:	60	62	68	65	66
Egyéb vállalkozás:	45	36	31	33	40
<i>Összesen:</i>	<i>4829</i>	<i>4520</i>	<i>4011</i>	<i>4092</i>	<i>4032</i>

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai

A magyar élelmiszer-feldolgozóipari vállalkozások a 3. táblázat szerinti szakágazatokra különíthetők (a táblázat a 2017 és 2021 évi adatok szerint mutatja a szervezetek számát). A szakágazatok között a legtöbb vállalkozás az italtermékek gyártásával (1204 db) és a pékáru, tésztafélék gyártásával (1118 db) foglalkozik, a legkisebb számban a dohányterméket gyártók (6 db) és a halfeldolgozók (12 db) vannak jelen. A vállalkozások számának növekedését (33%-os) csak a halfeldolgozásban tapasztaljuk, bár itt nagyon alacsony alapértékről (9 vállalkozás 2017-ben) van szó. Minden más szakágazati típusban gyakoriság csökkenést tapasztalunk az öt év alatt (15-25% között).

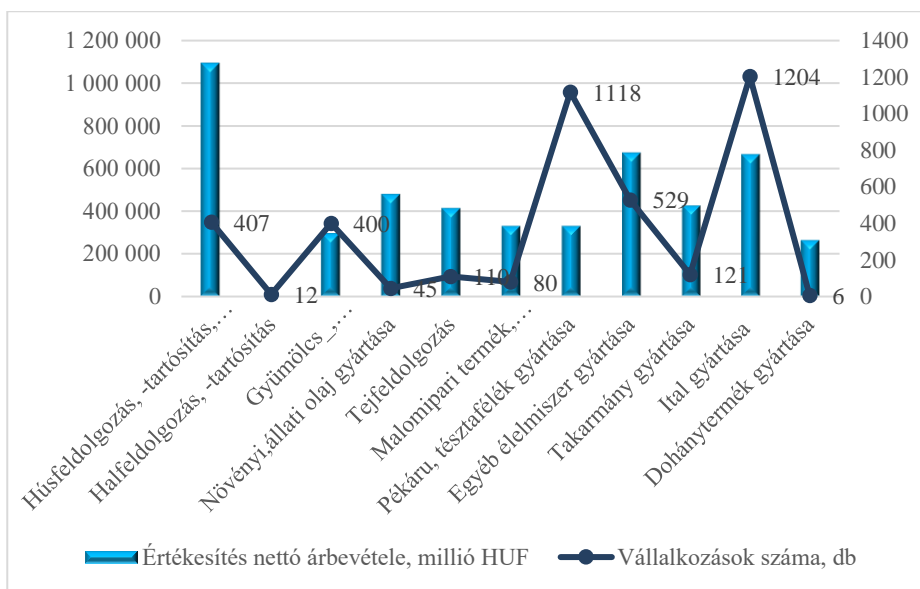
3. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatokban működő vállalkozások száma (db) és változása 2017 és 2021 között (%)

Table 3: The number of businesses operating in the food industry (pc) and its change between 2017 and 2021 (%)

Szakágazat megnevezése	2017	2021	2021 évi a 2017 évi százalékában
Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmények gyártása	535	407	76
Halfeldolgozás, -tartósítás	9	12	133
Gyümölcs_, zöldségfeldolgozás, -tartósítás	530	400	75
Növényi, állati olaj gyártása	65	45	69
Tejfeldolgozás	133	110	83
Malomipari termék, keményítő gyártása	111	80	72
Pékáru, tésztafélék gyártása	1304	1118	86
Egyéb élelmiszer gyártása	655	529	81
Takarmány gyártása	142	121	85
Ital gyártása	1403	1204	86
Dohánytermék gyártása	9	6	67
Összesen:	4896	4032	82

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2017, 2021) jelentések adatai

A legnagyobb egy vállalkozásra jutó árbevételt a dohánytermék gyártók (43966,3 millió HUF/vállalkozás) és a növényi- és állati olajgyártók (10670,5 millió HUF/vállalkozás) produkálják. Az átlagosnál alacsonyabb fajlagos árbevételt érnek el a halfeldolgozók (125,7 millió HUF/vállalkozás), a pékárú és tésztaféléket gyártók (294,7 millió HUF/vállalkozás), a gyümölcsfeldolgozók (741,8 millió HUF/vállalkozás) és az italgyártók (553 millió HUF/vállalkozás) (3. ábra).

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2021) jelentés adatai

3. ábra: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások szakágazatonkénti száma (db) és a szakágazati értékesítés nettó árbevételének (millió HUF) összefüggése, 2021

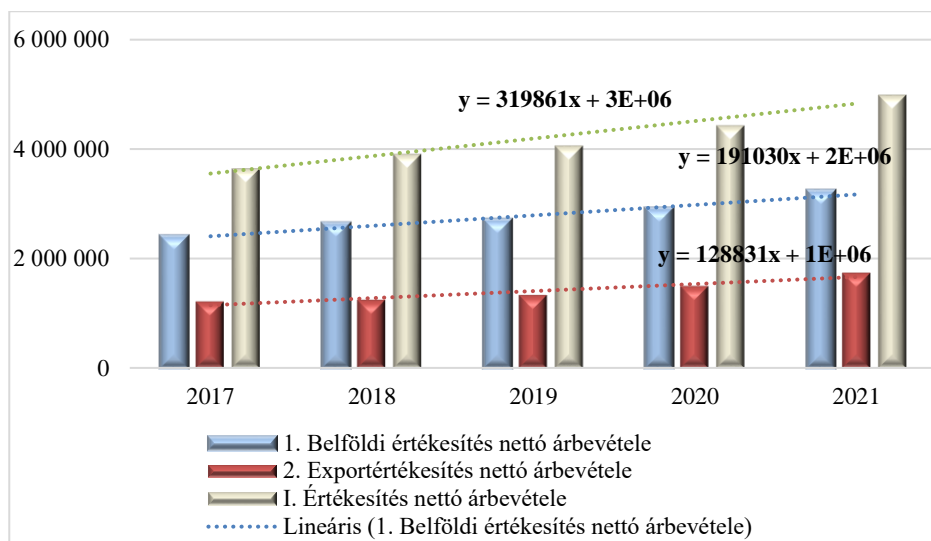
Figure 3: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások szakágazatonkénti száma (db) és a szakágazati értékesítés nettó árbevételének (millió HUF) összefüggése, 2021

A vizsgált vállalkozások bevétel- és ráfordításviszonyai

A szervezetek eredménykimutatása alapján megállapítható, hogy az értékesítésből származó bevételek folyó áron (mint legjelentősebb bevételi forrás) az időszak alatt lassú, lineáris növekedést mutatnak. Ugyanakkor a 4. ábra alapján megfigyelhető, hogy az export bevételek pozitív irányú trendje kevésbé meredek.

Az üzemi tevékenység ráfordításait a számviteli törvény szerint négy ráfordítási csoport képezi (IV, V, VI, VII.). Az eredménykimutatások adatai alapján megállapítható, hogy nincs szignifikáns különbség a csoportok arányait tekintve a vizsgált üzleti évek között. Az anyagjellegű ráfordítások (anyagköltség, ELÁBÉ, stb.) adják az összes üzemi ráfordítás csaknem 80%-át, a személyi jellegű ráfordítások (bérköltség, személyi jellegű egyéb kifizetések, bérjárulékok) és az egyéb ráfordítások (főként adók és illetékek) hasonló arányt képviselnek (9% és 10%). Az értékcsökkenési leírás 3% körül mozog.

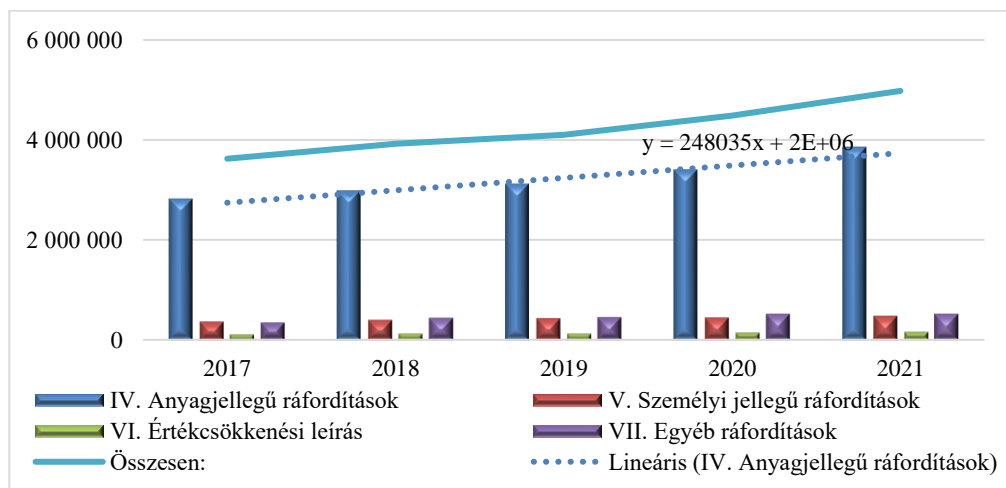
Az üzemi tevékenységhez tartozó összes ráfordítás 3623 milliárd és 4980 milliárd HUF között mozog a vizsgált időszakban. Bár minden ráfordítási csoportban növekedés figyelhető meg, de a legnagyobb változás az anyag jellegűeknél tapasztalható.

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai

4. ábra: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások értékesítéséből származó bevételek, folyó áron, millió HUF, 2017-2021

Figure 4: Revenues from the sale of food processing enterprises, at current prices, million HUF, 2017-2021

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai

5. ábra: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások üzemi tevékenységének ráfordításai millió HUF, folyó áron, 2017-2021

Figure 5: Expenditures of the operational activities of food processing enterprises HUF million, at current prices, 2017-2021

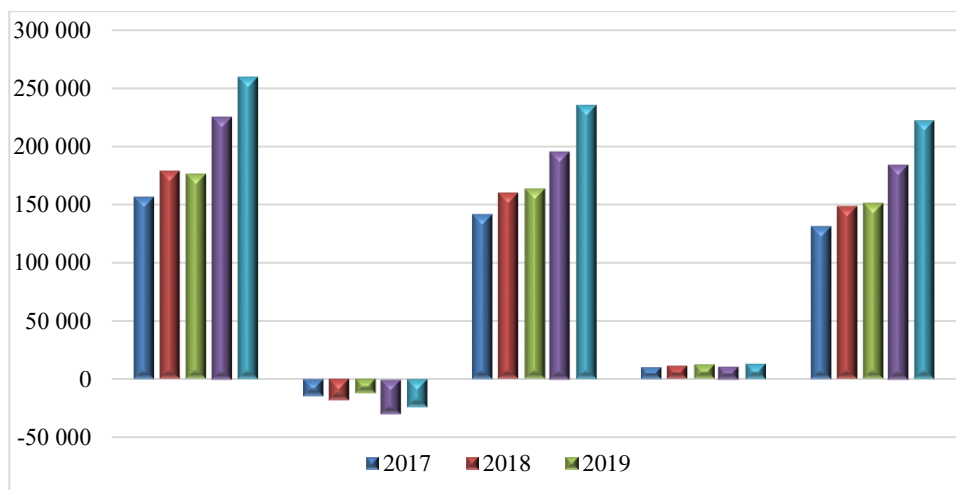

A vizsgált vállalkozások eredményességének alakulása

A számviteli törvény által szabályozott eredménykimutatás – a számviteli beszámoló részeként – elkülöníti az üzemi tevékenység eredményét és a pénzügyi műveletek eredményét. Az üzemi tevékenységhez az értékesítésből (export, belföld) származó bevételek, az aktivált saját teljesítmény és az egyéb bevételek tartoznak; a ráfordítások esetében a 3. ábrán megjelenített ráfordítás csoportok kapcsolhatók az üzemi tevékenység eredményének (A) kiszámításához. Az üzemi tevékenység eredménye 156 és 259 milliárd között mozog, az 2019-es és 2020-as évekre vonatkozóan szemmel látható a megtorpanás az egyébként növekvő trendben.

A pénzügyi műveletek eredménye (B) a pénzügyi műveletek bevételeinek és ráfordításainak különbsége. Ez az eredménykategória minden vizsgált évben negatív értéket vesz fel (-14 milliárd és -29 milliárd között).

Az adózás előtti eredmény (C) az A és B eredménykategóriák összege. Az adófizetési kötelezettség (X) stagnáló képet mutat. (Magyarországon a társasági adó mértéke a pozitív adóalap 9%-a 2017 és 2022 között.) Az adózott eredmény a C és az X összetevő különbsége, a stagnálás 2019-ben és 2020-ban itt is érzékelhető (lekövetve az előbbi trendeket) (6. ábra).

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai

6. ábra: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások eredmény kategóriáinak és adózásának alakulása, millió HUF, folyó áron, 2017-2021

Figure 6: Evolution of profit categories and taxation of food processing enterprises, million HUF, at current prices, 2017-2021

A vizsgált vállalkozások vagyónának elemzése

Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások számviteli beszámolójának mérlegében az eszközök és források szerkezetét az öt évre vonatkozó átlagértéket figyelembe véve elemeztük (4. táblázat). Az eszközökön belül hasonló arányt képviselnek a befektetett (50%) és forgóeszközök (48%). (2% az aktív időbeli elhatárolások aránya.) A befektetett eszközök értékének 90%-a tárgyi eszköz, a fennmaradó 10%-ot az immateriális javak és a befektetett pénzügyi eszközök teszik ki.

A forgóeszközökön belül 37%-ot képviselnek a készletek, 47%-ot a követelések, 14%-ot a pénzeszközök, és mindössze csak 1%-ot az értékpapírok.

Az eszközök értéke lineárisan növekszik. 2017 és 2021 között a legnagyobb mértékben, 70%-kal a befektetett eszközök értéke növekedett. A fentiekben említett szerkezetnek megfelelően ezt a tárgyi eszközérték pozitív változása eredményezte, amely a beruházások intenzitásának emelkedésére enged következtetni.

A források vonatkozásában is lineáris növekedést tapasztalhatunk. A források szerkezetében a 42%-ot képvisel a saját tőke, és 52 %-ot a kötelezettségek állománya. (A céltartalékok és a passzív időbeli elhatárolások teszik ki a maradék 6 %-ot.)

A kötelezettségeken belül 32%-os arányt képviselnek a hosszú lejáratúak és 65%-ot az éven belüli kötelezettségek. (A maradék 3%-ot a hátrasorolt kötelezettségek képezik.) Az arányok azt tükrözik, hogy nincsenek túlsúlyban a hosszú lejáratú (pl. beruházási hitelek) kötelezettség állományok a vizsgált vállalkozásoknál.

A források értékének változása is lineárisan növekvő tendenciát mutat. Szembetűnő a kötelezettségek állományának 76%-os növekedése, ami 2020-ban és 2021-ben mutatja a legnagyobb arányú változást, elsősorban a hosszú lejáratú kötelezettségek állományi növekedése miatt.

4. táblázat: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások eszközeinek és forrásainak adatai, mérleg főcsoportonként, 2017-2021

Table 4: Data on assets and resources of food processing enterprises, balance sheet by main group, 2017-2021

Eszközállomány folyó áron, millió HUF						
Megnevezés	2017	2018	2019	2020	2021	2021 évi a 2017 évi százalékában
A. Befektetett eszközök	1 291 726	1 436 435	1 589 181	1 861 483	2 190 305	169,56%
B. Forgóeszközök	1 360 194	1 398 869	1 471 508	1 705 740	2 022 504	148,69%
C. Aktív időbeli elhatárolások	38 769	38 397	40 771	42 308	54 689	141,06%
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	2 690 689	2 873 701	3 101 459	3 609 530	4 267 498	158,60%
Eszközállomány forrásai folyó áron, millió HUF						
	2017	2018	2019	2020	2021	
D. Saját tőke	1 229 134	1 285 347	1 369 978	1 468 027	1 635 643	133,07%
E. Céltartalékok	10 905	12 854	10 696	14 213	18 793	172,33%
F. Kötelezettségek	1 343 538	1 454 488	1 582 029	1 919 239	2 368 226	176,27%
G. Passzív időbeli elhatárolások	107 112	121 011	138 757	208 051	244 837	228,58%
FORRÁSOK ÖSSZESEN	2 690 689	2 873 701	3 101 459	3 609 530	4 267 498	158,60%

Forrás: saját szerkesztésben AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai

Fontosabb jövedelmezőségi mutatók vizsgálata

Az elemzett vállalkozások jövedelmezőségi mutatói folyamatos javulást mutatnak. A ROS mutató 2019-ös 3,7-es értékről 2021-ben 4,5-re emelkedik. Szembetűnő emelkedést

látunk az egy főre jutó adózott eredményben, amely mutató értéke 148,6-ról 262-re nő, és a munkaerő felhasználás hatékonyságának pozitív változását jelzi (5. táblázat).

5.táblázat: Az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások fontosabb jövedelmezőségi mutatói, 2017-2021

Table 5: The most important profitability indicators of food processing enterprises, 2017-2021

Pénzügyi mutató és képlete	2017	2018	2019	2020	2021
Árbevétel arányos adózott eredmény, ROS (%) Adózott eredmény/értékesítés nettó árbevétele	3,6	3,8	3,7	4,2	4,5
Bérijövedelmezőség (%) Adózott eredmény/Bér és személyi jellegű ráfordítás	37,1	37,7	36,3	42,3	47,6
1 főre jutó adózott eredmény (millió HUF) Adózás előtti eredmény/Átlagos állományi létszám	148,6	168,5	178,1	215,4	262,0
Saját tőke jövedelmezősége (%) Adózás előtti eredmény/Átlagos állományi létszám	11,5	12,4	12,0	13,3	14,4
Alaptőke jövedelmezősége (%) Adózott eredmény/Jegyzett tőke	48,0	51,2	54,0	60,5	71,1

Forrás: saját összeállításban AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai

A multikauzális ok-okozati összefüggés feltárására épülő két- és háromlépéses DuPont modellt eredményeit a 6. táblázat tartalmazza. A 6. táblázatban a működés gyenge pontjait szürke háttérrel jelöljük.

A DuPont modell szerint érdemes a mutatószámokat tényezőkre bontani, és ez alapján könnyen felismerhetjük azt, hogy a ROA esetében vajon a probléma az eszközhatékonysággal vagy pedig a nettó jövedelmezőséggel kapcsolatos.

Az eszközhatékonyság a felhasznált eszközállomány kihasználásának fokát fejezi ki. Ennek nagysága csökkenő tendenciát mutat. A nettó jövedelmezőség egy adott időszakban elért adózott eredményt az értékesítési árbevételhez viszonyítja. Tehát ez az arányszám egészen átfogó módon vall arról, hogy az ágazat tevékenységének egészét figyelembe véve mekkora forgalomarányos nettó haszonnal dolgozik. Ennek relatív mértéke alacsony, de a vizsgált időszakban folyamatosan növekedett.

6. táblázat: A két- és háromlépéses DuPont modell alkalmazása 2017 és 2021 között
 Table 6: Application of the two and three step DuPont model between 2017 and 2021

Megnevezés	2017	2018	2019	2020	2021
Eszközhatékonyság	1,35	1,35	1,31	1,22	1,17
Nettó jövedelmezőség (%)	3,61	3,82	3,74	4,18	4,47
ROA (%)	4,87	5,18	4,89	5,11	5,21
Lekötött tőke hatékonysága	2,81	2,71	2,55	2,37	2,27
Nettó jövedelmezőség (%)	3,61	3,82	3,74	4,18	4,47
ROI (%)	10,15	10,36	9,53	9,91	10,14
Eszközhatékonyság	1,35	1,35	1,31	1,22	1,17
Nettó jövedelmezőség (%)	3,61	3,82	3,74	4,18	4,47
Részvénytőke szorzó (Finanszírozási áttétel)	2,19	2,24	2,26	2,46	2,61
ROE (%)	10,66	11,58	11,06	12,56	13,58

Forrás: saját számításon alapuló szerkesztés az AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai alapján

A ROI tényezőkre bontása abban különbözik a ROA tényezőkre bontásától, hogy az összes eszköz helyett az 1 évnél hosszabb távon lekötött tőke árbevételt generáló képességét méri a nettó jövedelmezőség, mint másik tényezővel képzett szorzatával (Katits-Szalka, 2020). Az ágazat a 2017. évben lekötött tőkével 2,8-szoros árbevételt a következő években már nem érte el, ami a befektetések emelkedésével magyarázunk, mivel az árbevétel a vizsgált időszak alatt nem csökkent.

A ROE értékét szétbonthatjuk a ROA és a részvénytőke szorzó (finanszírozási szerkezet) nagyságára. Itt a finanszírozási szerkezetet úgy értelmezzük, hogy az összes eszközt (a mérlegegyezőség miatt összes forrást) elosztjuk a saját tőke nagyságával. Ha ez az érték 1-nél nagyobb, akkor a vizsgált ágazat a saját tőke mellé egyre több idegen forrást is bevont (Katits-Szalka, 2020). Ez utóbbit látjuk a 6. táblázatban, mivel folyamatosan emelkedik.

A 7. táblázat értékei a következőre utalnak: Ha az SaGR < IGR, akkor az ágazat nem használja ki azt a növekedési lehetőséget, ami az önfinanszírozásból, vagyis a visszatartott profitból adódna. Ez utalhat alacsony jövedelemtermelésre, ami a magas működési és finanszírozási költséghányadból ered; működési és finanszírozási zavarokra az elégtelen forgótőke miatt; piaci problémákra a változó és/vagy csökkenő keresletből eredően; menedzselési gondokra (Katits-Szalka, 2020). Ezt látjuk 2017-ben és 2019-ben. Ha az SaGR < SGR, akkor az ágazat vagy hitelfelvétellel vagy illetve és tulajdonosi tőke bevonásával is finanszírozhatta a növekedést. Ezt a növekedést biztosíthatja belülről is, ha a profitot visszaforgatja, illetve ha az eszközhatékonyságot fokozza. Ebben az esetben egyaránt történhetett idegen és tartós tőkebevonás, vagyis ilyenkor a tulajdonosi kör is változhatott. Ellenben a tőkeszerkezet változtatását nem kíséri forgalom növekedés, ami nem javítja az eszközhatékonyságot, de a finanszírozási költségek emelkednek. Ezt látjuk 2017 és 2021 között.

7. táblázat: A belső (IGR), fenntartható (SGR) és az önfinanszírozható (SFGR) növekedési ráták, valamint az eredménykimutatás értékesítés nettó árbevétel növekedési rátáinak (SaGR) alakulása 2017 és 2021 között (%)

Table 7: Internal (IGR), sustainable (SGR) and self-financing (SFGR) growth rates, and net sales growth rates (SaGR) of the profit&loss statement (SaGR) between 2017 and 2021 (%)

Megnevezés	2017	2018	2019	2020	2021
SaGR	3,45	7,11	3,99	9,10	12,61
IGR	5,12	5,46	5,14	5,38	5,49
SGR	11,94	13,10	12,44	14,37	15,72
SFGR	0,99	1,05	1,00	0,97	0,92

Forrás: saját számításon alapuló szerkesztés az AKI (2017, 2018, 2019, 2020, 2021) jelentések adatai alapján

Ha $SaGR > SFGR$, akkor az operatív módon kigazdálkodott forrásokkal – külső finanszírozás bevonása és tőke kivonás nélkül – elérhető vállalati növekedésnél nagyobb árbevétel növekedést úgy ért el az ágazat, hogy az OCC – készletlektelési és vevői követelések behajtásának – időtartama nem mérséklődött. A vállalatok számára kedvező, ha az SaGR egyik évről a másik évre nem csökken, a vizsgált időszakban 2019. évet kivéve, növekedés figyelhető meg (*Katits-Szalka, 2020*).

Ha az SGR növekedési ráta értékét meghaladja az eredménykimutatásból számított árbevétel növekedési ráta, úgy a vállalkozás nem tudja megtartani a tárgy évi mérlegben meglévő tőkeszerkezetét. A vizsgált időszakban az ágazat vállalatai esetében az SGR minden évben magasabb volt, mint az SaGR, és évről évre emelkedett. Ez azt mutatja, hogy vizsgálatba levő vállalatok az önfinanszírozási lehetőségeiket maximálisan kihasználták, de nem haladják meg azt az árbevétel növekedési ütemet, amelynél megváltozik a mérleg szerinti forrásszerkezet (*Katits-Szalka, 2020*).

A fenntartható növekedési ráta nemcsak pénzügyi tervezési paraméter, hanem a pénzügyi elemzésnél is jól használható. Megítélhetjük a vizsgált időszak üzletmenetének eredményét (működési és nettó profithányad, az eszközök árbevétel generáló képességét), az eszközökbe fektetett tőke megtérülését (ROA), a finanszírozási cash flow alakulását (önfinanszírozás, s ezáltal a visszatartott profit mértékét, a saját tőke emelkedett vagy csökkent az össztkén belül).

A fenntartható cégeknek a körülményekhez igazodó rugalmas alkalmazkodása, a jövőben várható nehézségeikre való reakciók, az új technológiák és termékek piaci igényeihez való alkalmazkodás is mind létfontosságú összetevői a fenntartható fejlődésnek. A fenntarthatóság egy új paradigmaként fogható fel a vállalatiirányítás területén, amely alternatívát kínál a hagyományos profitteremtési és -maximalizálási modellel szemben, mint a szervezet elsődleges célja. A fenntarthatósági megközelítés olyan értékteremtési keret, amely vonatkozik elegendő bevétel elérésére a cég számára és az igények kielégítése a cég érintettjeinek változatos körében (*Katits et. al., 2022*).

A pénzügyi kimutatások részleges képet nyújtanak az értékteremtésről, bemutatva az igénybe vett eszközök és kötelezettségek változásait. A vállalati fenntarthatóság kontextusban az üzleti/pénzügyi, valamint a társadalmi és környezet mérési lehetőségeinek a feltárását és megértését is szolgálja. Az értékmérés jelzés egy vállalkozás időbeli tartósságára, fennmaradásának lehetőségeire. Az értékmérés és -

teremtés rendkívül fontos az érdekelt felek számára, mivel segít megérteni a vállalattal fenntartott kapcsolatuk/kötődésük jellegét és azt, hogy hogyan képes megfelelni a társadalmi és környezeti változások/alakulások új normái szerinti működéssel.

KÖVETKEZTETÉSEK

A magyar élelmiszer-feldolgozó vállalkozások száma 2017 és 2021 között csökkenő tendenciát mutat, a nyerségesek aránya átlagosan 60%. A legnagyobb gyakorisággal a 2 és 9 fő közötti foglalkoztatotti létszámú szervezetek fordulnak elő, de súlyuk a 10-49-es létszámúakkal együtt csökken. A jogi formákat tekintve a Kft.-k a legnépszerűbbek az ágazatban, a méret alapján pedig a mikrovállalkozások a legmeghatározóbbak, bár számuk látványosan esik (3910-ről 3381-re). A szakágazatokban az italtermék gyártók és a pékárú, tésztaféle előállítók jelennek meg gyakoriságukkal a legnagyobb súllyal, ugyanakkor az árbevétel szempontjából a húsfeldolgozás hozza a legnagyobb értéket (2021-ben 407 milliárd HUF). Általános vállalkozásszám esést tapasztalhatunk a szakágazatokban is. A koncentrációs folyamatok minden vizsgálati szempontból nyomon követhetőek. Az eredménykimutatások szerint az értékesítésből származó árbevételek lassú növekedést mutatnak, az export árbevétel emelkedik kisebb mértékben. Az üzemi ráfordítások értéke folyamatosan nő, a legnagyobb mértékben az anyagjellegű ráfordítások változnak. A vizsgált időszakban az üzemi tevékenység eredményének pozitív trendje 2019-ben és 2020-ban megtorpan, a pénzügyi műveletek eredménye pedig mindvégig negatív. A számviteli mérleg elemzése alapján az ágazatban működő vállalkozások vagyoni szerkezete stabil, az eszközök között a befektetett eszközök állománya, a források között pedig a kötelezettségek értéke növekszik jelentős mértékben. A jövedelmezőségi mutatószámok folyamatosan javulást tükröznek.

Az elemzés alapján megállapítható, hogy a gazdasági környezet változásából adódó negatív hatásokhoz az ágazat jól alkalmazkodik. A vizsgált időszakban - annak vége felé - fellépő pandémia nem érintette tartósan és mélyen az élelmiszergazdaságot. A világszerte ellátási problémák felhívták az ágazat fontosságára (ezen belül a hazai élelmiszer-előállítás értékére, az élelmiszerbiztonságra) a figyelmet. Ezek azok a tényezők, amelyek hosszabb távon pozitív hatással lehetnek a hazai élelmiszerek keresletének élénkítésére, valamint kereskedelmi volumenének növelésére.

A globális fenntarthatósági célokat alkalmazni kell kisvállalati szinten is, melyek a nemzetgazdaság szerves részét képezik. A növekedésnek és fejlődésnek az e szempontok szerinti irányt kell megmutatni. A fenntartható nemzetgazdaság elemeit képező kisvállalatok pénzügyi fenntarthatóságára magasabb fókuszot kell helyezni. Nem a „nem-növekedés” a célja a nemzetgazdaságnak, hanem az olyan növekedés, ami indokolatlanul többlet erőforrásokkal jár, és környezeti károsodást okoz.

Javasoljuk az élelmiszeripari vállalkozások vezetőinek a fenntartható gazdálkodás kontrollpontjainak alkalmazását. A fenntartható növekedési ráta és a pótlólagos finanszírozási igény egybevetésével döntést tudunk hozni a finanszírozási szerkezetről és módozatról. A fenntartható gazdálkodáshoz rendszeres és zökkenőmentes pénzáramlás és pénzforgalom szükséges a tartozások határidőben történő teljesítése, valamint a

tevékenységek finanszírozása érdekében, így a likviditási tervet és annak kontrollját pénzforgalom és működési pénzáramlás szemléletben javasoljuk készíteni.

SUSTAINABILITY ANALYSIS OF THE FINANCIAL SITUATION OF HUNGARIAN FOOD COMPANIES BETWEEN 2017 AND 2021

JUDIT HEGYI – SZABOLCS TROJÁN – KÁROLY KACZ – ANITA MIKLÓSNÉ
VARGA – ÉVA SZALKA
Széchenyi István University
Albert Kázmér Faculty of Agricultural and Food Sciences

ABSTRACT

In our study, we examined the economic and financial performance of the Hungarian food industry sector sample between 2017 and 2021, with a special focus on the sustainable development rate.

The number of Hungarian food processing enterprises has gradually declined over the period under study, with a concentration trend in terms of enterprise size, form and employment structure, as well as within sectors. Turnover and expenditure show linear growth at current prices, with increases in the various profit categories. The asset structure is stable and profitability is improving. The number of companies and employment in the sector has been steadily declining in recent years, while efficiency is increasing, with total sector turnover approaching HUF 5 thousand billion. The increase in profits in the food industry is remarkable for all branches of the economy. The sector is adapting well to the negative effects of the changing economic environment.

The results of the studies will help business managers in their planning work, taking into account the evolution of growth rates, in particular sustainable growth rates.

Keywords: food processing enterprises, balance sheet, income statement, financial indicators, sector competitiveness, sustainable growth.

IRODALOMJEGYZÉK

- Agrárminisztérium (2020). Magyarország közép és hosszú távú élelmiszeripari fejlesztési stratégiája 2014-2020. <https://kormany.hu/dokumentumtar/elelmiszeripari-fejlesztési-strategiaja-2014-2020> (Accessed: 15.04.2023.)
- AKI (2022). Agrárgazdasági Statisztikai Zsebkönyv 2021. Agrárközgazdasági Intézet, Budapest, <https://doi.org/10.7896/zsk2201>
- Babcock, G. C.* (1970): The Concept of Sustainable Growth. *Financial Analysts Journal*, Vol. 26, No. 3 (May-Jun), pp. 108-114.
- Baráth L. - Nagy Zs. - Szabó G.* (2010): The correlation between the agricultural productivity and the export performance of the agri-food foreign trade in the Visegrad group countries following accession to the European Union. *Studies in Agricultural Economics*, 112(4), pp. 55–68.
- Bene A. – Domán Cs. - Felkai B. – Lámfalusi I.* (2016): Az élelmiszeripar pénzügyi helyzetének vizsgálata, *Agrárgazdasági Tanulmányok*. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest. ISBN 978-936-491-598-0 <http://repo.aki.gov.hu/2491/> (Accessed: 15.04.2023.)
- Chandra, P.* (2011): *Financial Management*. New Delhi, Tata McGraw Hill, 1062 p. ISBN: 9780071078405
- Chandra, P.* (2020): *Strategic Financial Management – Managing for value creation*. McGraw Hill, New Delhi. 632 p. ISBN: 9789389811278
- Churchill, N. C. – Mullins, J. W.* (2001): How Fast Can Your Company Afford to Grow? *Harvard Business Review*, 79(5), pp. 135-166
- Davis, C. E. - Davis, E. B.* (2011): *Managerial Accounting*. Hoboken, John Wiley&Sons, 752 p. ISBN: 9780471699606
- Fabozzi, F. J.- Markowitz, H. M.* (2011): *Equity Valuation and Portfolio Management*. New Jersey, John Wiley & Sons, 544 p. ISBN: 9780470929919
- Felkai B.O. – Kuti B. A.* (2022): Az élelmiszeripar helyzete és fejlődési irányai, *Élelmiszervizsgálati közlemények – 2022*. LXVIII. évf. 4. szám. DOI: <https://doi.org/10.52091/EVIK-2022/4-8-HUN>
- Fenyves V. - Pető K. - Harangi-Rákos M. - Szenderák J.* (2019). A Visegrádi országok gazdasági és pénzügyi helyzete. *Gazdálkodás*, 63 pp. 459-473. DOI: 10.22004/ag.econ.298733
- Hegyi, J.- Troján, Sz.- Kacz, K. -Varga, A. Miklósné* (2023): Development of the financial situation of Hungarian food industry enterprises – changes between 2017 and 2021 *Economic and Regional Studies / Studia ekonomiczne i regionalne* 16: 3 pp. 348-366. , 19 p.
- Higgins, R. C.* (1981): Sustainable Growth under Inflation. *Financial Management*, Vol. 10, No. 4 (Autumn), pp. 36-40.
- Illés I. - Keményné Horváth Zs.* (2019): Az élelmiszertermelés gazdálkodó szervezeteinek pénzügyi helyzete 2017. AKI, Budapest pp.24.
- Illés I. – Vágó K.* (2020): Az élelmiszertermelés gazdálkodó szervezeteinek pénzügyi helyzete 2018. AKI, Budapest

- Illés I. - Vágó K. (2021):* Az élelmiszertermelés gazdálkodó szervezeteinek pénzügyi helyzete 2019. AKI, Budapest
- Katits E. (2010):* A vállalati válság pénzügyi menedzselése (teória és praxis). Budapest, Saldo Kiadó, 507 p. ISBN: 9789636383466
- Katits E. (2017):* Haladó vállalati (életciklus) pénzügyek – Pénzügyek változ(tat)ások idején. Sopron, Soproni Egyetem Kiadó, 486 p. ISBN: 9789633343036
- Katits E. (2021):* Az életciklus-, a *turnaround*- és a fenntartható vállalati pénzügyek elhatárolása és összekapcsolása – eredmények és kihívások. In: Kovács Tamás, Szóka Károly (szerk.) XV. Soproni Pénzügyi Napok „Fenntartható gazdaság – fenntartható pénzügyek” pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia: Konferenciakötet, 349 p. Konferencia helye, ideje: Sopron, Magyarország, 2021. 09.29.-10.01. SOPRONI FELSŐOKTATÁSÉRT ALAPÍTVÁNY, Sopron, pp. 178–200. ISBN: 9786158023078
- Katits E. - Szalka É. – Palányi I. (2022):* Miért alkalmazzuk a *turnaround* kontrolling módszert a fenntartható növekedés érdekében?: A magyar mezőgazdasági vállalatok körében végzett vizsgálatok 2018-2020 között In: Mohácsi, Márta (szerk.) Agrár-felsőoktatás, agrárgazdasági elemzések. Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetemi Kiadó (2022) 160 p. pp. 89-118. , 30 p.
- Kiss L. B. (2022):* Az élelmiszeripari vállalkozások pénzügyi helyzetének alakulása 2014 és 2020 között Magyarországon, *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2022.1. kötet* pp. 201-219.
- https://kgk.uniobuda.hu/sites/default/files/VF2022/VF_2022_I/VF_2022_I_16.pdf
(Accessed: 24.03.23)
- KSH (2021): Helyzetkép, 2021 – Mezőgazdaság
<https://ksh.hu/s/helyzetkep-2021/#/kiadvany/mezogazdasag/%20a-mezogazdasag-hozzajarulasa-a-gdp-volumenvoltozasahoz> (Accessed: 09.04.2023)
- KSH (2020): Helyzetkép a mezőgazdaságról, 2020
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/2020/index.html#azagrriumabrutthozzadottrtk41tadta2020ban> (Accessed: 09.04.2023)
- Marks, K. H.-Robbins, L. E.-Fernandez, G.-Funkhoser, J. P-Williams, D. L. (2009):* Handbook of Financing Growth: Strategies and Capital Structure, and M&A Transactions. Hoboken, John Wiley & Sons, 672 p. ISBN: 978-0-470-39015-3
- Mezei K. - Gombkötő N. (2022):* A COVID-19 hatása a hazai élelmiszergazdaságra. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 19(1), pp. 99-110.
- Nagy Zs. (2011):* A magyar mezőgazdaság komplex vizsgálata az EU csatlakozás tükrében. PhD. dolgozat, Debreceni Egyetem
- Parrino, R.-Moles, P.-Kidwell, D. S. (2011):* Fundamentals of Corporate Finance. Hoboken, John Wiley&Sons, pp. 755-774. ISBN: 9780470876442
- Portillo-Tarragona, P.–Scarpellini, S.–Moneva, J. M.–Valero-Gil, J.–Aranda-Usón, A. (2018):* Classification and Measurement of the Firms’ Resources and Capabilities Applied to Eco-innovation Projects from a Resource-based View Perspective. *Sustainability*, 10:9, 23 p.

- Rózsa A. - Vörös-Illés I. (2022): Az élelmiszertermelés gazdálkodó szervezeteinek pénzügyi helyzete 2021. AKI, Budapest
- Slawomir, J., Rafal, B., Maximilian, B., Juliusz, J. (2020). Macroeconomic conditions of the financial efficiency of food industry enterprises. *Economic and Regional Studies*, 13(4), pp. 407-428. DOI: <https://doi.org/10.2478/ers-2020-0030>
- Szalka É. – Patyi B. – Koltai J.P.: (2017): Növekedési lehetőségek vizsgálata a legnagyobb élelmiszer-, dohányipari és mezőgazdasági cégek esetében (2007-2014)137-156 *Acta Agronomica Óváriensis* Volume 58. Number1. 137-156
- Tóth O. - Garay R. (2012): Stratégiai ágazat-e az élelmiszer-gazdaság? (Műhelyvita-összegzés). *Gazdálkodás*, 56/2, pp. 146-161.
- Van Horne, J. C.-Wacchowicz, J. M. (2008): *Fundamentals of Financial Management*. Harlow, Pearson Education, 719 p. ISBN: 9780273713630
- Vörös-Illés I. - Rózsa A. (2021). Az élelmiszertermelés gazdálkodó szervezeteinek pénzügyi helyzete 2020. AKI, Budapest

A szerzők levélcíme – Address of the authors:

Hegy Judit
Széchenyi István Egyetem
Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar,
9200-Mosonmagyaróvár Vár tér 2.
E-mail: hegyi.judit@sze.hu

Troján Szabolcs
Széchenyi István Egyetem
Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar,
9200-Mosonmagyaróvár Vár tér 2.
E-mail: trojan.szabolcs@sze.hu

Kacz Károly
Széchenyi István Egyetem
Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar,
9200-Mosonmagyaróvár Vár tér 2.
E-mail: kacz.karoly@sze.hu

Miklósne Varga Anita
Széchenyi István Egyetem
Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar,
9200-Mosonmagyaróvár Vár tér 2.
E-mail: miklosne.varga.anita@sze.hu

Szalka Éva
Széchenyi István Egyetem
Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar,
9200-Mosonmagyaróvár Vár tér 2.
E-mail: szalka.eva@sze.hu